

KOMPJUTORIZACIJA IZBORNOG POSTUPKA

U radu su analizirane najvažnije aktivnosti (procesi) izbornog postupka, posebno one koje se mogu kompjutorizirati. Za te aktivnosti opisane su i osnovne klase podataka te mogućnosti korištenja kompjutora za aktivnosti koje će doći do izražaja u budućnosti (izborna geografija, prognoziranje izbornih rezultata).

Izborni postupak; birački spisak; biračko mjesto; kandidiranje; izborni rezultati.

1. UVOD

Izborni postupak započinje odlukom o raspisivanju izbora, a završava objavljivanjem izbornih rezultata. Odluku o raspisivanju izbora u pravilu donose predsjednici skupština (parlamenta). Kao osnovni subjekti u izbornom postupku javljaju se političke stranke (koje politički organiziraju građane) i građani koji se u izbornom postupku pojavljuju kao birači i kao izborni kandidati. Tehničku organizaciju provođenja izbora obavljaju izborne komisije i birački odbori. Izborne rezultate objavljuju izborne komisije.

Pravila za provođenje izbornog postupka propisana su izbornim zakonom, odnosno dodatnim podzakonskim aktima. Pravila za provođenje izbornog postupka moraju osiguravati jednoznačna rješenja za sve slučajeve koji se u toku postupka mogu dogoditi. Ako to iskažemo matematičkom terminologijom, izborni postupak treba biti takav da se može izraziti kao skup algoritama. Ovi algoritmi mogu biti sasvim različiti, što ovisi o izbornom sistemu (na primjer ovisno o tome primjenjuje li se "većinski" ili "proporcionalni" izborni sistem), ali takvi algoritmi uvijek postoje.

Kako u izbornom postupku sudjeluje nekoliko vrsta subjekata i velik broj entiteta unutar pojedine vrste (birači, izborni kandidati, članovi biračkih odbora), to se može reći da je masovnost njegova karakteristika.

Uzimajući u obzir navedene karakteristike izbornog postupka (mogućnost algoritimiziranja i masovnost) može se zaključiti da je to pojava koja ima bitne preduvjete za uspješno korištenje elektroničke obrade podataka. Povijesno iskustvo pokazuje da se višestranački izbori mogu relativno uspješno provesti i bez korištenja kompjutera, ali primjeri naprednih civilizacija upućuju na činjenicu da je korištenje kompjutera u izbornom postupku poželjno i korisno.

Osnovni razlozi za korištenje kompjutera u izbornom postupku mogu se pronaći, kao i za kompjutorizaciju drugih djelatnosti, u smanjenju troškova te povećanju točnosti i brzine u dobivanju izlaznih rezultata. Da bi se ostvarile navedene pogodnosti, potrebno je u izbornom postupku ispuniti određene preduvjete. Troškovi izbornog postupka neće se smanjiti (nego možda i povećati) ako se za samo provođenje izbornog postupka nabavljaju kompjutori. Kako se izbori provode relativno rijetko (svakih 2 do 4 godine) i traju relativno kratko (1 do 2 mjeseca), potrebno je za tu svrhu koristiti kompjutore koji se inače koriste za druge svrhe (poželjno je da to budu kompjutori namijenjeni javnoj upravi jer se u vrijeme provođenja izbora svi ostali poslovi javne uprave minimaliziraju).

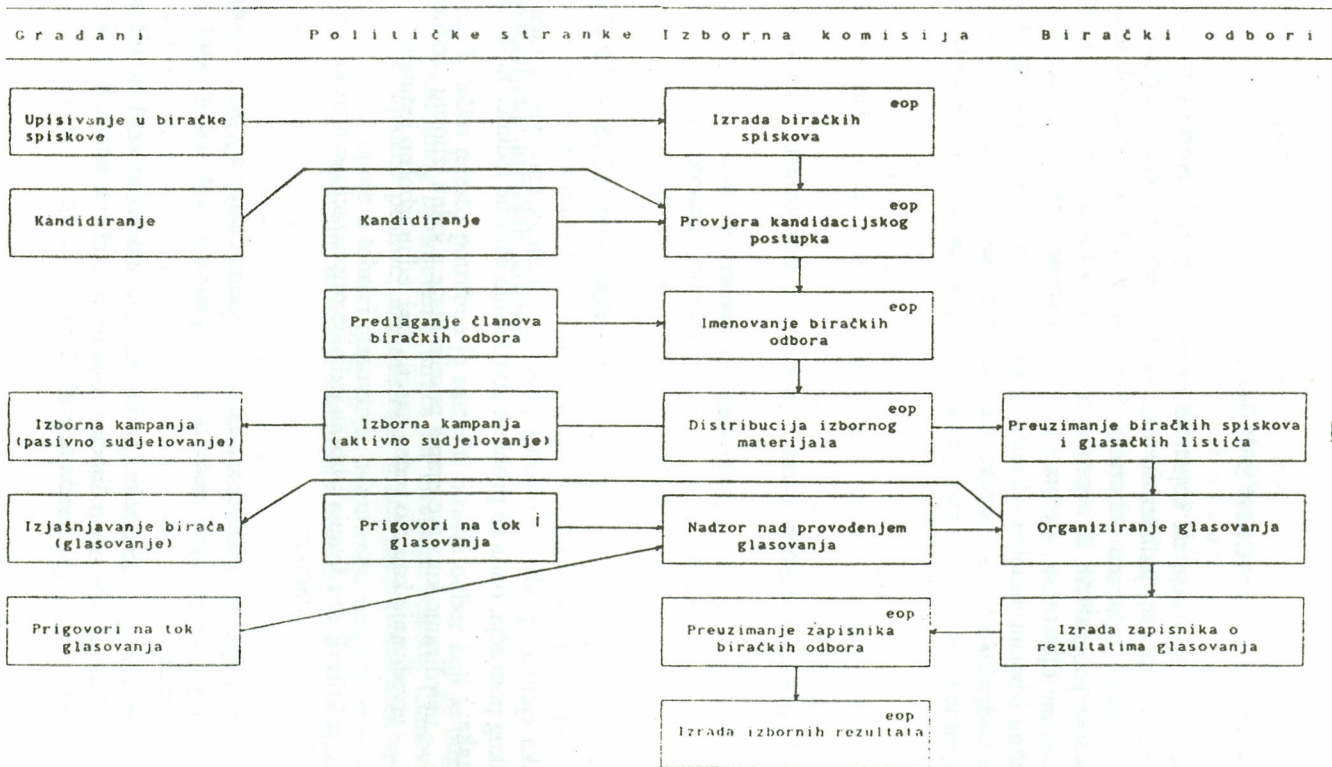
Preduvjet za povećanje točnosti pri obradi podataka iz izbornog postupka je pravovremeno i potpuno testiranje aplikativne programske podrške.

Preduvjeti za povećanje brzine u dobivanju izbornih rezultata mogu se grupirati u dvije kategorije:

- a) osiguranje dijela potrebnih podataka unaprijed (podataka o stanovništvu, podataka o izbornim jedinicama, podataka o biračkim mjestima i slično);
- b) izvježbanost ekipe za rad s kompjutorima (stručnjaka za sistemsku i aplikativnu programsku podršku, te operatera za unošenje podataka).

U obradi naslovne teme koristit će se, u prvom redu, pravila izbornog postupka kako su definirana u Zakonu o izboru i opozivu odbornika i zastupnika. Da bi se lakše mogao shvatiti izborni postupak kao cjelina, u okviru ovog uvoda, daje se shema toka najvažnijih aktivnosti, i to za sve osnovne subjekte izbornog postupka. Neke od aktivnosti, koje provodi izborna komisija, na shemi su označene kraticom EOP, čime se želi naznačiti da se za te aktivnosti preporuča korištenje elektroničke obrade podataka, a što se u daljnjem tekstu obrazlaže.

HEMA TOKA IZBORNOG POSTUPKA ZA NAJVAŽNIJE SUBJEKTE I AKTIVNOSTI

2. PRIPREMA BIRAČKIH SPISKOVA

Geografsko područje na kojem se provode izbori (izborno poručje) dijeli se na izborne jedinice. Izborna jedinica određena je kao cjelovito područje iz kojeg birači biraju jednog zastupnika, odnosno odbornika. Postupak utvrđivanja izbornih jedinica svodi se na utvrđivanje geografskih ili organizacijskih (skup radnih organizacija, skup birača iz određene grane djelatnosti) cjelina s približno jednakim brojem birača. Broj birača koji ulazi u jednu izbornu jedinicu određen je kao kvocijent ukupnog broja birača u cijelom izbornom području i broja zastupničkih, odnosno odborničkih mjesta. Da bi se mogle utvrditi izborne jedinice, potrebno je raspolagati podacima o biračima, i to slijedeće grupe podataka:

- a) identifikacijski podaci (ime i prezime, ime roditelja, datum i mjesto rođenja, spol);
- b) podaci o obilježju prema kojem se određuje izborna jedinica, a to mogu biti:
 - podaci o prebivalištu, odnosno boravištu,
 - podaci o zaposlenju (radnoj organizaciji),
 - podaci o djelatnosti koju birač obavlja.

Navedeni podaci memoriraju se u tzv. registrima stanovništva. Ovi registri mogu se uspješno voditi jedino korištenjem kompjutora. Ako je kriterij utvrđivanja izborne jedinice geografska cjelina, tj. ako je izborna jedinica određena kao skup birača s određenog geografskog područja, onda se problem utvrđivanja izborne jedinice može svesti na jedan od zadataka:

- utvrđivanje koja sve manja naselja ulaze u jednu izbornu jedinicu;
- utvrđivanje koji dio većeg naselja čini jednu izbornu jedinicu.

Ako je kriterij utvrđivanja izborne jedinice organizacijske prirode, problem se može svesti na jedan od zadataka:

- utvrđivanje radnih organizacija čiji radnici ulaze u jednu izbornu jedinicu;
- utvrđivanja dijela veće radne organizacije čiji radnici čine jednu izbornu jedinicu;
- utvrđivanje djelatnosti (poljoprivreda, samostalan rad) iz koje radnici ulaze u posebnu izbornu jedinicu (uz moguće kombiniranje s kriterijem pripadnosti određenoj geografskom području).

Za svaku od izbornih jedinica izrađuje se birački spisak, tj. popis svih birača koji ulaze u jednu izbornu jedinicu. Zadatak izrade biračkog spiska dobiva na složenosti tada kada se u pojedinoj izornoj jedinici odredi više izbornih mjesta. Izorno mjesto je fizička lokacija na kojoj se provodi neposredno izjašnjavanje birača. Uvođenje više izbornih mjesta provodi se isključivo radi efikasnosti provođenja izjašnjavanja birača, tj. time se približava izorno mjesto biraču, odnosno smanjuje se broj birača koji se na jednom mjestu izjašnjavaju. Rezultati izbora utvrđuju se uvijek za izbornu jedinicu kao cjelinu, ali organiziranje neposrednog izjašnjavanja birača provodi se po izbornim mjestima.

Dakle, u slučaju podjele izborne jedinice na više izbornih mjesta, birački spisak se mora izrađivati u izvodima za svako izorno mjesto. Očigledna je prednost izrade biračkih spiskova korištenjem elektroničke obrade podataka. Ako se dodatno traži izrada biračkih spiskova u kojima su birači razvrstani po određenom redosljedu (na primjer po abecednom redosljedu prezimena), izrada takvih spiskova praktički je (u raspoloživom vremenu) jedino moguća uz pomoć kompjutera.

Uz izradu biračkih spiskova u pravilu se traži i izrada obavijesti svakom biraču o vremenu i mjestu održavanja izbora. Kada su birački spiskovi izrađeni na kompjutoru, tada je izrada navedenih obavijesti usputan posao koji zahtijeva minimalni dodatni rad (izrada programa za tiskanje obavijesti) i minimalna sredstva (papir za tiskanje obavijesti i naknada za rad kompjutera).

3. PRIPREMA BIRAČKIH MJESTA

3.1 Sastavljanje biračkih odbora

Za svako biračko mjesto potrebno je sastaviti birački odbor koji je odgovoran za organiziranje neposrednog izjašnjavanja birača na biračkom mjestu. Članovi biračkog odbora obavljaju slijedeće poslove: identificiraju birače prema biračkom spisku, daju potrebne informacije i upute o tehnici glasovanja, osiguravaju mogućnost neometanog i tajnog izjašnjavanja na glasačkim listićima, sastavljaju izvještaj o rezultatima glasovanja na biračkom mjestu.

Sastavljanje biračkih odbora dobiva u višestranačkim izborima posebno značenje. Naime, sastav biračkog odbora treba osigurati međusobnu kontrolu ispravnosti postupanja svakog člana biračkog odbora pri organiziranju neposrednog izjašnjavanja birača. Ova se kontrola najuspješnije provodi ako su članovi biračkog odbora izabrani iz redova različitih političkih stranaka. Izborni zakon, po kojem su provedeni zadnji izbori u Hrvatskoj, nije dozvoljavao da u biračkom odboru bude više od $1/3$ članova jedne političke stranke, a kako su birački odbori bili sastavljeni od 5 članova, to je praktično

značilo da od pojedine političke stranke može u biračkom odboru biti uključen samo jedan član.

Problem sastavljanja biračkih odbora može postati složeniji ako se ograničenja ne vežu samo na pripadnost određenoj političkoj stranci već i određenom političkom bloku (grupaciji srodnih političkih stranaka).

Kod sastavljanja biračkih odbora poželjno je uzeti u obzir i mjesto stanovanja, tj. poželjno je da članovi biračkog odbora neposredno poznaju birače na onom izbornom mjestu za koje su određeni u birački odbor. Pravo isticanja kandidata za članove biračkih odbora imale su, kod zadnjih izbora u Hrvatskoj, političke stranke, mjesne zajednice i sama izborna komisija, koja je ujedno sastavljala biračke odbore. Kandidati za članove biračkih odbora ne smiju istovremeno biti izborni kandidati na cijelom izbornom području. Da bi se kod sastavljanja biračkih odbora mogli uzeti u obzir navedeni kriteriji, potrebno je da prijedlog kandidata za člana biračkog odbora sadrži sljedeće podatke:

- identifikacijske podatke za biračko mjesto,
- identifikacijske podatke za kandidata,
- podatke o pripadnosti kandidata političkoj stranci,
- podatke o prebivalištu kandidata.

Na osnovi navedenih podataka o istaknutim kandidatima elektroničkom obradom ovih podataka mogu se dobiti prijedlozi biračkih odbora za sva biračka mjesta. Dapače, moguće je dobiti više različitih varijanti takvih prijedloga, odnosno moguće je dobiti informaciju da se od predloženih kandidata ne mogu sastaviti birački odbori uz poštivanje propisanih kriterija.

Dodatno, elektroničkom obradom podataka mogu se dobiti podaci o rezervnim kandidatima za biračke odbore, a što može poslužiti u slučaju naknadnog ispadanja nekih članova biračkih odbora. Također, elektroničkom obradom navedenih podataka mogu se rješavati i dodatni administrativni poslovi: tiskanje rješenja o postavljanju za člana biračkog odbora, tiskanje raznih obavijesti vezanih uz pripremu članova biračkih odbora i sl.

3.2 Distribuiranje izbornog materijala

Nakon utvrđivanja izbornih kandidata izborna komisija je dužna organizirati tiskanje glasačkih listića. Za svako zastupničko, odnosno odborničko mjesto tiska se posebni glasački listić, i to u onoliko primjeraka kolik je (teorijski mogući) broj birača za to mjesto. Ove glasačke listiće treba distribuirati po biračkim mjestima. (Na jedno biračko mjesto je u zadnjim izborima u Hrvatskoj dolazilo i do 6 vrsta glasačkih listića: za zastupnika u DPV Sabora, za zastupnika u VO Sabora, za zastupnika u VUR Sabora -

poljoprivrednici, za odbornika DPV SO, za odbornika VO SO, za odbornika VUR SO - poljoprivrednici.)

Na osnovi podataka iz biračkih spiskova izborna komisija treba pripremiti podatke o teoretski mogućem broju birača za svaku kategoriju birača, i to za svako biračko mjesto. Prema ovim podacima predaju se biračkim odborima glasački listići, a ovo treba biti popraćeno urednom primopredajnom dokumentacijom. Osim glasačkih listića biračkim odborima se predaju izvodi iz biračkih spiskova za njihova biračka mjesta.

Kompjutor može biti vrlo korisno sredstvo za pripremu primopredajne dokumentacije, posebno u slučaju kada se na njemu već obrađuju podaci iz biračkih spiskova i podaci o biračkim odborima.

4. PROVJERA ISPRAVNOSTI IZBORNOG KANDIDIRANJA

Prema izbornom zakonu koji je vrijedio kod zadnjih izbora u Hrvatskoj kandidiranje za zastupnika/odbornika provodilo se tako da je prijedlog kandidata, koji je bio istaknut od strane ovlaštenog subjekta (političke stranke, grupe građana ili građana pojedinca), trebao biti podržan od određenog broja birača. Birači koji su svojim potpisima podržavali kandidata trebali su biti iz one izborne jedinice za koju se isticao kandidat. Uz potpis kojim se izražavala podrška kandidatu, za svakog birača trebali su se navesti slijedeći podaci:

- ime i prezime,
- jedinstveni matični broj građana (JMBG),
- podatak o uključenosti u odgovarajuću izbornu jedinicu (adresa prebivališta, ili mjesto zaposlenja, odnosno obavljanje djelatnosti).

Izborna komisija je trebala provjeriti, po vlastitom nađenju ili na prigovor ovlaštenih osoba, ispravnost izražavanja podrške istaknutom kandidatu. Ova provjera mogla bi se obaviti neposrednim kontaktima izborne komisije s potpisanim biračima, ali je očigledno da bi takva provjera bila dugotrajna i mukotrpa. Korištenjem kompjutera, uz preduvjet da postoji uređeni registar stanovništva na kompjutoru, moguće je obaviti osnovnu provjeru na slijedeći način:

- uspoređivanjem podataka o imenu i prezimenu s pripadajućim JMBG,
- uspoređivanjem podataka o imenu i prezimenu s podatkom o adresi, odnosno podatkom o obavljanju određene djelatnosti.

Navedenom provjerom će se otkriti velika većina eventualnih pokušaja navođenja podrške kandidatu od neovlaštene osobe, jer će takva osoba teško doći do podataka o točnom JMBG i adresi, odnosno o obavljanju određene djelatnosti drugih birača. Kako se ovom kontrolom ipak ne mogu otkriti svi pokušaji krivotvorenja podrške kandidatu (kada se navedeni podaci slažu po svim kriterijima), u slučaju da je sumnja ipak ostala, izborna komisija može obaviti dodatnu kontrolu neposrednim kontaktima s potpisanim biračima.

Navedena kontrola uz pomoć kompjutera ne mora se provoditi za cjelokupni skup potpisnika, već se može provesti samo za relativno uži uzorak, čime se može dobiti indikativna informacija da li treba ići u cjelovitiju kontrolu.

5. PROVJERA ZAPISNIKA BIRAČKIH ODBORA

O neposrednom izjašnjavanju birača birački odbor sastavlja zapisnik koji predaje izornoj komisiji. U tom izvještaju navode se slijedeći podaci:

- broj birača upisan u birački spisak,
- broj birača naknadno upisanih u birački spisak neposredno na biračkom mjestu,
- broj birača koji su izašli na izbore prema evidenciji iz biračkog spiska,
- broj birača koji su glasovali prema broju glasačkih listića,
- broj nevažećih glasačkih listića,
- broj glasova koje je dobio pojedini kandidat.

Provjera ispravnosti izvještaja sastoji se od utvrđivanja konzistentnosti navedenih podataka.

Provjerom se najprije utvrđuje da li je naveden ispravan podatak o broju birača iz biračkog spiska za predmetno biračko mjesto. Nadalje se provjerava podudarnost broja birača koji je izašao na izbore (prema evidenciji iz biračkih spiskova) i broja glasačkih listića. U slučaju nepodudarnosti moguće su dvije situacije:

- broj glasačkih listića je veći od broja birača koji su evidentirani da su izašli na izbore: izbori se za to biračko mjesto poništavaju,
- broj glasačkih listića je manji od broja birača koji su evidentirani da su izašli na izbore: priznaje se broj glasačkih listića.

Zbroj broja nevažećih glasačkih listića i broja glasova za svakog kandidata mora biti jednak ukupnom broju glasačkih listića. Ispravnost navedenog izvještaja izborna komisija treba provjeriti prigodom preuzimanja. Poželjno je da se ta provjera obavi uz pomoć

kompjutora. Naime, u slučaju organiziranja elektroničke obrade cjelokupnog izbornog postupka, podatke iz navedenog izvještaja treba unijeti na medij pogodan za elektroničku obradu. Prigodom unosa može se obaviti programska kontrola konzistentnosti podataka. Ovisno o rezultatima te kontrole izvještaj se prihvaća ili vraća biračkom odboru. U slučaju prihvaćanja izvještaja preuzeti podaci su spremni za konačnu obradu i dobivanje izbornih rezultata.

6. IZRADA IZBORNIH REZULTATA

Rezultate izbora utvrđuje izborna komisija na osnovi obrade podataka iz izvještaja biračkih odbora. Za svaku izbornu jedinicu sumiraju se rezultati izjašnjavanja birača sa svih biračkih mjesta. Na rezultat dobiven sumiranjem primjenjuje se algoritam prema kojem se utvrđuje izborni rezultat za pojedinu izbornu jedinicu, a koji može biti jedna od sljedećih mogućnosti:

- ni jedan od kandidata nije dobio potreban broj glasova za izbor, pa izbore treba ponoviti,
- izabran je određeni kandidat.

U slučaju potrebe ponavljanja izbora za određenu izbornu jedinicu primijenjenim algoritmom se određuje koji od kandidata su stekli uvjete da budu kandidati u ponovljenim izborima (drugi izborni krug).

U svakom slučaju izračunavaju se rezultati glasovanja za svakog kandidata, i to u apsolutnim vrijednostima (broju glasova) i relativnim vrijednostima (postotku glasova u odnosu na propisanu osnovicu).

Nakon obrade podataka za sve izborne jedinice izborna komisija sastavlja zapisnik o rezultatima izbora za svaku izbornu jedinicu.

Konačno, nakon utvrđivanja izbornih rezultata, izborna komisija podnosi detaljniji izvještaj nadležnoj skupštini koja je imenovala komisiju. U tom izvještaju navode se razni statistički podaci o toku i rezultatima izbornog postupka.

Očigledno je da se utvrđivanje izbornih rezultata za svaku izbornu jedinicu može jednostavnije, brže i sigurnije obaviti primjenom elektroničke obrade podataka. Daljnji rezultati ovakve obrade mogu biti zapisnici o rezultatima izbora (ili odabrani dijelovi takvih zapisnika), kao i konačni izvještaj izborne komisije (ili odabrani dijelovi takvog izvještaja).

7. DODATNE MOGUĆNOSTI KORIŠTENJA KOMPJUTORA U IZBORNOM POSTUPKU

7.1 Izborna geografija

U vrijeme kada nije bilo poznato koliko je koja od političkih stranaka bila utjecajna u pojedinim naseljima, određivanje izbornih jedinica je bilo čisto tehničko pitanje. Provođenjem prvih poslijeratnih višestranačkih izbora (Hrvatska 1990.), te sticanjem daljnjih iskustava višestranačkog političkog života, stiću se i spoznaje o intenzitetu utjecaja političkih stranaka u pojedinim, užim geografskim područjima. Za političke stranke postaje od posebnog interesa i pitanje podjele izbornog područja na izborne jedinice.

Naime, u istom izbornom području izborni rezultati mogu biti različiti ovisno o rasporedu izbornih jedinica.

Da bi se provjerila ispravnost ove teze konstruirajmo odgovarajući model. Neka izorno područje ima 400 birača. Neka na izbornom području djeluju dvije političke stranke (A i B) jednake utjecajnosti, tj. za svaku stranku se izjašnjava po 200 birača. Izorno područje treba podijeliti u 4 izborne jedinice. To je teoretski moguće obaviti na više načina, a ovdje će se to napraviti na dva načina.

Radi slikovitosti dat je grafički prikaz obje podjele.

Prva podjela izbornog područja na 4 izborne jedinice:

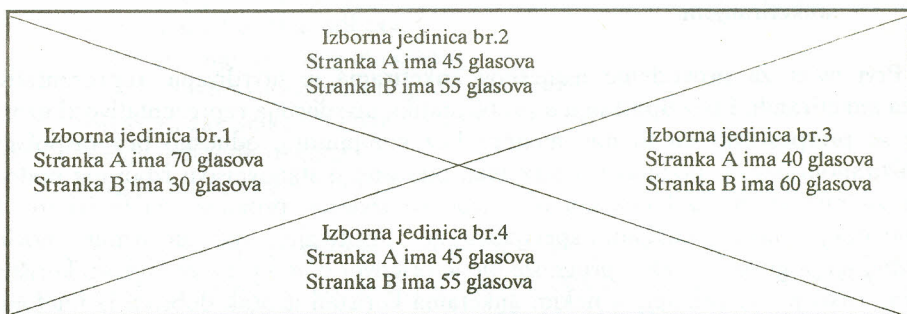
Izborna jedinica br.1 Stranka A ima 60 glasova Stranka B ima 40 glasova	Izborna jedinica br.2 Stranka A ima 40 glasova Stranka B ima 60 glasova
Izborna jedinica br.3 Stranka A ima 60 glasova Stranka B ima 40 glasova	Izborna jedinica br.4 Stranka A ima 40 glasova Stranka B ima 60 glasova

Rezultati izbora su, pri takvoj podjeli izbornog područja, slijedeći:

- stranka A je osvojila 2 mjesta,
- stranka B je osvojila 2 mjesta.

Po narudžbi stranke B stručnjaci su analizirali utjecajnosti stranke A u cijelom izbornom području, pa su utvrdili da se najveći broj pristalica stranke A nalazi u graničnom području između izbornih jedinica br.1 i br.2. Na osnovi ove spoznaje predložena je druga podjela istog izbornog područja na 4 nove izborne jedinice. U toj novoj podjeli formirala bi se jedna izborna jedinica na području gdje stranka A ima veliku većinu, s idejom da se eliminiira većina koju bi stranka A eventualno imala u preostale 3 izborne jedinice.

Druga podjela izbornog područja na 4 izborne jedinice:

Rezultati izbora su, pri takvoj podjeli izbornih jedinica, slijedeći:

- stranka A je osvojila 1 mjesto,
- stranka B je osvojila 3 mjesta.

Na odabranom modelu demonstrirana je mogućnost da se različitim podjelom izbornog prostora na izborne jedinice mogu dobiti različiti izborni rezultati, a da je raspodjela utjecajnosti političkih stranaka na cijelom izbornom prostoru ostala ista.

Može se očekivati da će političke stranke u vlastitom interesu analizirati različite varijante podjele izbornog prostora na izborne jedinice. Ovakva analiza praktički nije moguća bez praćenja velikog broja pokazatelja i bez sofisticirane obrade podataka, a odgovarajuća sredstva za to su kompjutor, odnosno elektronička obrada podataka.

7.2 Izborni postupak i javnost

U višestranačkom parlamentarnom sistemu izborni je postupak za javnost vrlo interesantan fenomen. Osim formaliziranih (formalno-pravno reguliranih) dijelova izbornog sistema, a koji su djelomično opisani u poglavljima od 2. do 6., za javnost je posebno interesantno:

- prognoziranje izbornih rezultata,
- objavljivanje nepotpunih izbornih rezultata.

Izborni rezultati mogu se prognozirati na osnovi posebnih istraživanja. Ova istraživanja u pravilu se sastoje od:

- memoriranja izbornih rezultata i podataka o raspoloženju birača za ranije provedene izbore,
- provođenja posebnog ispitivanja javnog mišljenja anketiranjem birača i drugih kategorija stanovništva,
- obradom podataka prikupljenih iz ranijih izbora i podataka dobivenih anketiranjem.

Prvi uvjet za provođenje uspješnog anketiranja je utvrđivanje reprezentativnog uzorka anketiranih. I bez upuštanja u problematiku utvrđivanja reprezentativnosti uzoraka, može se pretpostaviti da to nije moguće bez kompjutora, odnosno bez raspolaganja organiziranom bazom podataka o biračima, odnosno o stanovništvu izbornog područja. (Prije zadnjih izbora u Hrvatskoj obavljene su izvjesne prognoze za te izbore. Ovo prognoziranje nisu obavljale specijalizirane institucije, već uglavnom novinari. Najozbiljniji prigovor na takve prognoze bio je prigovor o nereprezentativnosti korištenog uzorka. Tako je, na primjer, u nekim anketama korišten uzorak dobiven iz telefonskog imenika iako je očigledno da samo relativno uski krug birača raspolaže telefonom.)

Osim problema utvrđivanja reprezentativnosti uzorka, za svako temeljitije prognoziranje rezultata izbora potreno je obaviti obradu velikog broja podataka, kako onih prikupljenih iz ranijih izbora tako i onih dobivenih anketiranjem. Obradu ovih podataka s potrebnom preciznošću i brzinom nije moguće obaviti bez kompjutora.

Prognoziranje rezultata izbora provodi se u vremenu koje prethodi samom izbornom postupku. Međutim, u vrijeme kad je već počelo izjašnjavanje birača u izbornom postupku, ali taj postupak još nije završen objavljivanjem konačnih rezultata, javnost je izuzetno zainteresirana da što prije sazna rezultate izbora, pa makar i takve koji nisu konačni. Javnost treba imati pravo na takvo informiranje. (Praksa iz zadnjih izbora u Hrvatskoj da se takozvana izborna šutnja produžila i na vrijeme kad su se birači već izjasnili nije primjerena demokratskim izborima.)

Opisani način izrade rezultata izbora kroz obradu zapisnika biračkih odbora, posebno ako se u tom postupku koristi elektronička obrada podataka, omogućava (uz relativno jednostavnu, dodatnu programsku podršku) i izradu privremenih izvještaja o trenutnom stanju izbornih rezultata. Ovi privremeni izvještaji mogu se izrađivati u svakom momentu, a njihov sadržaj i oblik može se prilagoditi potrebama sredstava za javno informiranje.

8. ZAKLJUČAK

U poglavljima 1. do 6. analizirane su aktivnosti (proces) koje se javljaju u izbornom postupku, a posebno one koje provodi izborna komisija. Utvrđena je mogućnost i svrsishodnost korištenja elektroničke obrade podataka za slijedeće aktivnosti:

- pripremanje biračkih spiskova,
- sastavljanje biračkih odbora,
- distribuiranje izbornog materijala,
- provjera ispravnosti izbornog kandidiranja,
- provjera zapisnika biračkih odbora,
- izrada izbornih rezultata,
- izrada privremenih izbornih rezultata.

Za navedene aktivnosti opisane su osnovne klase podataka.

Pri provođenju izbora u Hrvatskoj u zadnjih desetak godina elektronička obrada podataka relativno se široko koristila jedino za pripremanje biračkih spiskova. U zadnjim izborima u Hrvatskoj i Sloveniji kompjutorizirane su i neke druge od navedenih aktivnosti. Cilj ovog rada je izrada preglednog prikaza najvažnijih aktivnosti za koje je utvrđena mogućnost i svrsishodnost kompjutorizacije.

U poglavlju 7. analizirane su aktivnosti koje se do sada nisu sustavno primjenjivale u izbornom postupku u Hrvatskoj, a to su:

- optimalizacija podjele izbornog područja na izborne jedinice (izborna geografija),
- prognoziranje izbornih rezultata.

Utvrđeno je da je sustavna primjena ovih aktivnosti uvjetovana upravo korištenjem elektroničke obrade podataka.

LITERATURA

1. Pusić, Eugen: Upravni sistemi 1, Grafički zavod Hrvatskke i Pravni fakultet Zagreb, 1990.
2. Zakon o izboru i opozivu odbornika i zastupnika, Narodne novine br.7, Zagreb, 1990.
3. Izvještaj o toku i rezultatima izbora za odbornike Skupštine općine Čakovec 1990. god., Izvještaj općinske izborne komisije, Čakovec, 1990.

Primljeno: 1990-05-23

Lajtman J. The Computerisation of Election Procedure

SUMMARY

In the paper are analysed the most important processes of election procedure, especially those that can be computerised. The classes of data for these processes are also described. The possibility of computer use for the processes which will be important in the near future is discussed (election geography, the forecasting of election results).